

Kolínske listy

Slovenský kresťanský občasník

August 2005

7

Hoci som sa to snažil vysvetliť už v prvom čísle, *Kolínske listy* sú občasníkom, v ktorom záujemcom zasielam *svoje* názory a komentáre ku kultúrno-svetonázorovej situácii na Západe, predovšetkým v Európe, s dôrazom na jej náboženskú (v najširšom slova zmysle) dimenziu a iba s minimálnymi, nanajvýš implicitnými, preferenciami pre tú ktorú politickú orientáciu. Nie je to teda *časopis*, ktorý by si mohol dovoliť uverejňovať príspevky iných autorov — či už pozitívne alebo polemicky zamerané — a robiť im tak publicitu. A to z jednoduchých dôvodov: nemám na to prostriedky, ani materiálne, ani personálne, mám iba vek. (A s ním spojené

Ešte raz, o čo mi ide v *Kolínskych listoch*

skúsenosti s tromi svetmi — bývalým komunistickým, anglicko-americkým a súčasným nemeckým.) Ak som sa so *Slovenským kresťanským samizdatom*, (rozposielaným štvrtročne od 9/2002 do 9/2004) ešte domnieval, že by moja iniciatíva mohla prerásť do rozmerov, ktoré si zaslúžia názov 'časopis', teraz sa to už nedomnievam. Napriek tomu, že si stále myslím, že témy, ktoré sa snažia *premostiť oba fundamentalizmy, náboženský aj protináboženský*, si zasluhujú pozornosť aj v slovenskom kontexte. Tu však iniciatíva už musí vyjsť z mladšej generácie na Slovensku.

To ma privádza k druhému dôvodu, prečo stačí, aby *Kolínske listy* ostali na tejto skromnej, už len čiste osobnej, úrovni. Keďže teraz v Nemecku podstatne zlacnili poplatky za internet, využívam už pár dní *dsl flat rate*, teda neobmedzený čas *online* za fixný poplatok, čo pre penzistu naozaj znamená veľa hodín na internete. A tak zist'ujem, že je už "v étere" v slovenčine nielen veľa somárin (tie prevládajú v každom jazyku) ale aj preklady kvalitných vecí. Vráťane takých, s ktorými kresťan, obzvlášť katolík, ťažko môže súhlasiť, nútia ho ale k premýšľaniu (k dvom sa vyjadrim poniže). S takou masou prekladateľov samozrejme nemôžem súťažiť, ani množstvom, ale ani s mojou emigrantskou slovenčinou, hlavne čo sa týka novších či abstraktnejších termínov. Samozrejme, ani nechcem.

Súhlasím, že v snahe o mienkutvornú publikáciu mal by som počítať aj s kritikou jej obsahu. Niečo iné je osobná kritika (napr. mojej matematickej kompetencie či schopnosti logicky uvažovať) a nie konkrétna, týkajúca sa niektorej tézy z *Kolínskych listov*, na ktorú by sa dalo vecne odpovedať. O to tu ale neide. Hlavný dôvod, pre ktorý si *Kolínske listy* nemôžu dovoliť byť časopisom uverejňujúcim alternatívne názory či vecné polemiky som sa snažil vysvetliť v prvom odstavci. Na druhej strane, osobné škriepky k ničomu konštruktívnemu nevedú. Hlavne ale nemám dostatočné psychologické (či pastoračné) kvalifikácie pre posúdenie emocionálnych prístupov napríklad ku kresťanskému náboženstvu (v pozitívnom či negatívnom slova zmysle). Preto som aj prestal uverejňovať svoje názory v austrálskom *On Line Opinion* fórame (www.onlineopinion.com.au), kde v polemikách prevláda nekompromisný fundamentalizmus ateistického razenia.

Účelom *Kolínskych listov*, je snaha o *konštruktívny svetonázor*, ktorý

Peter Scholl-Latour

Kresťanský politický komentátor, novinár, autor a "prorok", ktorého treba brať vážne.

Vari dnes v Európe najuznávanejší a najpopulárnejší expert pre africký, arabský a východázijský svet, okrem toho lojálny katolík, sa narodil roku 1924 v nemeckom Bouchume. Študoval v Mainzi, Paríži, a Beirute. Poznáme ho ako častého hosťa v rôznych televíznych debatách na témy o Blízkom východe a islame. Pripadá mi na svoj vek neobvykle čulý, v debatách vecný a tolerantný. Má mnoho úzkych kontaktov na Blízkom a Ďalekom východe, hovorí plynne po arabsky.

Napísal niekoľko kníh, všetko *best-sellery*. Jedna vlani vyšla sa nazýva "Svetová veľmoc na zosúvajúcom sa piesku (quicksand): Bush proti Aytollahom" (*Weltmacht im Treibsand: Bush gegen die Aytollahs*, Propyläen Verlag, 2004). Na knižnej obálke sa mimo iné hovorí:

"Čo Peter Scholl-Latour vo svojej jemu vlastnej visionárskej schopnosti predvídal sa naozaj stalo: Nie iba v Iraku, ale na celom Blízkom a Strednom východe sa rozvíja historická dráma, ktorá veľmoci USA vyznačuje jej hranice skôr ako sa to očakávalo. ...

Talibanský režim v Afganistáne a Saddamova krvavá diktatúra v Iraku boli síce odstránené, v oboch krajinách však vládne chaos. Pôdu získavajú fundamentalisticko-teroristické zoskupenia. Predovšetkým sa ale ukazuje geografický pruh moslimských šiitov ktorý siaha od Iránu cez Irak až po Libanon. ...

Ak americká okupačná moc nepovolí šiitom, ktorí tvoria 65% obyvateľstva Iraku, vedenie vo vláde, je výbušná situácia iba otázkou času. Súčasne získava teheránska mul-

lahokracia nové pole pôsobnosti po tom, čo bola po roky medzinárodne v defenzíve a strácala prestíž vo vlastnej krajine vďaka teokratickému poriadku, ktorý tam vládne. Táto už dávno podporuje šiitskú Hizbullah, najzarytejšieho protivníka Izraelu v Libanone.

Napriek plánu Washingtonu zaviesť trvalý mier na Blízkom a Strednom východe ostáva táto oblasť sudom pušného prachu. Scholl-Latour ju už niekoľko desaťročí pozná lepšie ako ktorýkoľvek iný západný pozorovateľ a len nedávno ju zasa precestoval. Podľa neho hrozí tu USA trvalý konflikt nie nepodobný vietnamskému.

Slová dnes ešte aktuálnejšie ako pred rokom, keď boli napísané.

Tému jeho najnovšej knihy naznačuje už jej názov "Kolos na hlinených nohách: americká rozštiepenosť medzi Severnou Kóreou a Irakom" (*Kolos auf tonernen Füßen: Amerikas Spagat zwischen Nordkorea und Irak*, Propyläen Verlag, Mai 2005).

Už na prvej strane upozorňuje na to, že nechce predpovedať koniec americkej hegemonie, iba poukázať na to, "akou prekérnou sa stáva snaha o globálnu hegemoniu ak sa prevážne obchodnícky zameraný štát dostane pod tlak strategickej všadeprítomnosti a teritoriálneho preťaženia, ktoré sa dnes nazýva 'overstretch' ". Radí preto Amerike, aby sa v otázke Severnej Kórey viac riadila diplomatickou zdržanlivosťou, aj z ohľadu na Čínu. Súhlasí s bývalým americkým ministrom zahraničia Henry Kissingerom, že ťažisko svetovej politiky sa presúva z atlantického do pacifického priestoru.

V minulom čísle *Kolínskych listov* som už citoval jeho, podľa môjho názoru veľmi významný postreh, že Európa by bola skôr vstave viest' konštruktívny dialóg s islamom ak by si bola zachovala svoje kresťanské korene. V nedávnom interview (JF, 15.7.05) je ešte konkrétnejší:

"Európania si musia najst' vlastnú politiku a stratégiu voči svojim (moslimským) susedom a byť pripravení aj na prípadné ohrozenie. Keďže Američania nie sú schopní,

- (a) zahrňuje kresťanskú vieru, najradšej jej katolícku verziu,
- (b) uvedomuje si súčasnú politickú, kultúrnu a intelektuálnu realitu (kde kresťania už ani na Západe neurčujú pravidlá hry), ako aj
- (c) hľadá dôsledky najnovších (prírodo-)vedeckých poznatkov, aj keď niektorým teóriám iba málokto — veriaci či neveriaci — rozumie.

Nemôžu teda — ale ani nechcú — byť platformou pre polemický ping pong, kde "hráči" *talk past each other*, teda opakujú veci, ktoré ich usvedčujú vo vlastnej viere, ktorým však druhá strana nemôže rozumieť, ba často ju to dráždi. Takých internetových stránok je neúrekom, teraz už aj v slovenčine. Pravda, ten, kto nepocit'uje potrebu takejto konštruktívnej svetonázorovej syntézy — buď preto, že mu je náboženská dimenzia ľudskej existencie, teda viera, cudzia, alebo naopak, preto, že sa bojí, že mu to ohrozí vieru — pre toho *Kolínske listy* určené nie sú. Ak ich niekomu takému zasielam, stačí ma upozorniť a prestanem.

Lebo pre veriaceho je najdôležitejšia jeho *apriorná viera* (vo zmysle anglického *faith*, nie iba *belief*) prežívaná bez ohľadu na kultúrno-politický kontext a nezávislá na súčasnom stave prírodných vied. Takáto viera nielen povznáša, ale pre intelektuálne náročnejšieho veriaceho hraje aj dôležitú rolu svetonázorovej "záchranej siete", rolu na ktorú staré filozofické apriorizmy často už nestačia. Dáva mu istotu, pevnú pôdu pod nohami, keď obdivuje nové horizonty a nové perspektívy sprostredkované prírodnými vedami, ale aj keď sa musí orientovať v nepriaznivých kultúrnych a politických podmienkach nového tisícročia. Kto však pre takéto fascinujúce nové pohľady, ale aj svetonázorové kontroverzie, nemá zmysel, pre toho je samozrejme lepšie ak sa drží iba svojej apriornej viery.

Možno toto mal na mysli bývalý melbournský arcibiskup *Frank Little*, keď v roku 1968, po tom čo na neho novinár stále dobiedzal v súvislosti s encyklikou *Humanae vitae* (na sexuálne témy), nakoniec povedal: *If you cannot understand any other answer only YES or NO, then the answer must be NO* (Ak nie si vstave pochopiť žiadnu inú odpoveď iba ÁNO alebo NIE, tak odpoveď musí byť NIE). Ak nie si schopný pochopiť ako poznatky z fyziky, biológie atď., (či trebárz témy týchto *Kolínskych listov*) môžu posilniť tvoju vieru, tak pre teba musí platiť, neštuduj, nečítaj.

Nechajme už bojovanie, to prenechajme dedičom Leninovým. Radšej spolu hľadáme pravdu. Neide o to, kto "má recht". Ide o poznanie pravdy, o uznanie, že pravda nie je v nás, ale nad nami. Začnime v duchu poďakovaním všetkým tým, ktorí sú ochotní riskovať našu nevoľu a svojim nesúhlasom otvárať uzavretosť nášho myslenia. Učme sa byť svedkami, nie majetníkmi pravdy. (Erazim Kohák, O umění nesouhlasit, Svědectví, 61(1980), str. 204-208).

Morálna pravda, svedomie a tolerancia I.

Pojem *pravda* možno rozumieť mnohorako — v metafyzickom, logiko-matematickom, prírodovednom, pragmatickom atď — slova zmysle. To tu analyzovať nebudem. Pre kresťana je *apriornou metafyzickou pravdou* existencia osobného Boha. Aj posledným trom slovám možno rôzne rozumieť, čo opäť neidem analyzovať. Pre veriaceho je intuitívne jasné čo znamenajú, aj keď filozof, ktorý sa chce škriepiť o platnosti či neplatnosti predchodzieho výroku, by si mal najprv ujasniť, v akom zmysle chápe tieto tri slová. Kresťan verí ešte aj to, že tento Boh je zdrojom *apriornej normy* ľudskeho správania sa, prejavenej skrze Zja-

venie alebo zabudovanej do človeka ako *prirodený zákon* (natural law). Táto apriorná norma, hlásaná a interpretovaná magistériom, sa v katolíckej terminológii nazýva *morálnou pravdou*. Treba ju rozlišovať od toho čo som tu nazval apriornou *metafyzickou pravdou*, lebo napríklad prirodzený zákon, prípadne s určitými obmedzeniami, uznávajú aj mnohí neveriaci.

Než budem pokračovať, musím sa priznať, že sa na pôde etiky, teda morálnej filozofie, cítim oveľa väčším diletantom ako na pôde tých častí filozofie, ktoré majú vzťah k prírodným vedám, presnejšie k ich interpretáciám. Prečo sa teda púšťam na túto pre mňa tak neistú pôdu? Dôvody možno zhrnúť pod slovko *pálčivosť*. Zatiaľčo metafyzická pravda a jej dôsledky, ktoré vyznáva kresťan (tu jeho katolíckosť nie je tak dôležitým špecifikom) majú *abstraktné* styčné body s prírodnými vedami, morálna pravda, ku ktorej sa hlási katolík (a tu katolíckosť hraje často explicitnú rolu) má *pálčivé* styčné body s kultúrno-spoločenskou realitou v ktorej dnes musí žiť. S použitím označenia (a), (b), (c) hore na druhej strane, ide mi tu teda o *pálčivé* problémy vo vzťahu (a)–(b), hoci sám sa viem lepšie orientovať vo vzťahu (a)–(c) kde problémy sú skôr abstraktného, “nepálčivého”, rázu.

Pri aplikácii morálnej pravdy v živote (katolíckeho) *jednotlivca*, hraje dôležitú úlohu *svedomie*, presnejšie rovnováha medzi hlasom svedomia a autoritou (magistéria), teda subjektívnou a objektívnou interpretáciou apriorných noriem, článkov morálnej pravdy. Pri aplikácii morálnej pravdy v živote *spoločnosti*, hovoríme o *tolerancii*, presnejšie o rovnováhe medzi tým čo jednotlivec či skupina jednotlivcov považuje za súčasť morálnej pravdy, ktorou sa riadi, a tým ako toto stanovisko možno, či treba, vierohodne a prijateľne prezentovať v pluralitnej spoločnosti. V oboch prípadoch — osobnom i spoločenskom — sa vyskytujú situácie, keď nájsť túto rovnováhu, túto správnu zlatú cestu, nie je ľahké. Predovšetkým, v oboch týchto prípadoch existujú dva *extrémy*, ktoré málokedy odpovedajú reálnej situácii a slúžia najskôr ako orientačné body. V prípade osobného života sú týmito extrémami:

(i) *křčovité pridržanie sa* litery príkazov vedúce k stavom, ktoré sa v psychológii nazývajú kognitívnou dizonanciou, ľudovo škrupule a

(ii) *ignorovanie* či znevažovanie príkazov, riadenie sa výhradne tým, čo mi momentálne vyhovuje, nazývajúc to hlasom svedomia.

V spoločenskom prípade sú týmito extrémami

Počet katolíkov (v miliónoch) dnes a o štvrt' storočia (odhad)				
Kontinent	v roku 2000	percent	v roku 2025	percent
Európa	286		276	
Severná Amerika	71		81	
Medzisúčet I	357	33.81 %	357	26.21 %
Ázia	110		160	
Afrika	120		228	
Latinská Amerika	461		606	
Oceánia	8		11	
Medzisúčet II	669	66,19 %	1005	73.79 %
SPOLU	1056	100 %	1362	100 %

(František Vnuk podľa D. B. Barrett [ed.]: *World Christian Encyclopedia*, New York, 2001, s. 12)

zrejme z psychologických dôvodov, vyrovnat' sa konštruktívne s islamom a pochopiť jeho hlboko siahajúce pohnútky, musia sa Európania stať aktívnejší a vypracovať nové koncepty koexistencie s reprezentatívnymi vrstvami týchto krajín.

Predovšetkým musíme konečne hovoriť s tými, ktorí naozaj reprezentujú islamské masy. Ani štátne hlavy islamských krajín, ani väčšina zástupcov moslimských organizácií u nás v Nemecku si nemôžu nárokovať, že hovoria v mene más jednoduchých nábožných moslimov. Pri diskusiách a pokusoch nájsť riešenie si vždy vyberáme partnerov, ktorí sú už do značnej miery pozápadniarčení, ktorí síce v našich politických televíznych debatách a vládnych konferenciách dobre vystupujú, nemajú však žiadny kontakt k 'báze'.

Nemci sa ešte stále tešia veľkej obľúbenosti v islamskom svete. Toto sa vzťahuje ... skôr na fakt, že sme dlho stáli v opozícii k mocnostiam, ktoré ovládali islamský svet. Ale aj tento kredit môžeme jedného dňa stratiť. “

Kolínske arcibiskupstvo v číslach

V tomto najväčšom v Nemecku arcibiskupstve žije dnes 2,2 milióna katolíkov (teda v Cirkvi pokrstených, a z nej nevystúpených). V roku 2004 z Cirkvi vystúpilo 10662 osôb a do nej ich (znovu-)vstúpilo 1562. Časť posledných je asi aj medzi 16 800 pokrstenými. (Počet úmrtí oficiálny *Kirchenzeitung*, odkiaľ aj beriem tieto údaje, neuvádza). Pravidelne sa nedeľnej omše zúčastňuje 277000 katolíkov, čo je teda 12.6% z celkového počtu.

Ako príklad uvediem čísla z “trojfarbnosti” môjho bydliska (Pfarrgemeinde Mauenheim-Niehl-Weidenpesch) za roky 2004 (a 2001 v zátvorke). Počet farníkov 7967 (8341, teda pokles o 4.5%). Z toho pravidelne navštevuje nedeľnú omšu 8% (9%). Krsty a vstupy do Cirkvi 62 (63), úmrtia a vystúpenia z Cirkvi 149 (164).

Weltjugendtag v číslech

Na príprave XX. Svetového dňa mládeže (Weltjugendtag 15. – 21. augusta 2005) sa podieľa od júla 2004 celkovo 2900 mladých z kolínskeho arcibiskupstva. O hladký priebeh stretnutia sa bude starať 31145 prihlásených dobrovoľníkov zo 119 zemí, z toho 12192 z kolínskeho arcibiskupstva. Očakáva sa 3000 kňazov a 600 biskupov. Marienfeld, kde sa uskutočnia bohoslužby a stretnutie s pápežom, má rozlohu asi 350 normálnych športových štadiónov. Ak príde 800 tisíc pútnikov, ujde sa na každého 0,7 štvorcových metrov.

3000 zástav bude zdobiť Kolín počas *Weltjugendtagu*. O stravovanie asi 400 tisíc stálych účastníkov sa bude starať 300 pojazdných reštaurácií. Očakáva sa spotreba troch ton kávy a 180 ton baget. Obrovské panvice v ktorých sa budú pripravovať teplé jedlá majú priemer 1,1 metra. V samotnom meste bude 50 staníc podávať pitnú vodu, celková zásoba 4,5 milión litrov. V prevádzke bude 9000 mobilných záchodov.

Kardinál Schönborn a neo-darwinisti.

Ak článok *Finding Design in Nature* viedenského kardinála *Christofera Schönborna* (New York Times 7.6.05) možno nazvať nešťastným, reakcia dvoch autorov v tých istých novinách o dva dni neskôr, ako aj potom mnohé iné odozvy, (napr. aj v DER SPIEGEL z 18.7.05), možno skôr nazvať jedovatými. *Hubert Feichtlbauer* píše výstižne na rákúskej stránke www.furche.at:

Kreacionisti proti evolucionistom, biblickí fundamentalisti ("stvorenie za sedem dní") proti prírodovedcom – to bol doteraz iba príznak (Albtraum) z Bushovej Ameriky. Chce ho viedenský arcibiskup priviesť k životu teraz aj v Európe? Komentár kardinála Schönborna v NYT varuje pred zlým vysvetľovaním si jedného "skôr ne-

(i) netolerantné *vnučovanie* každému svojej vlastnej pravdy, morálnych zásad, ktoré sú spojené iba s jedným z niekoľkých svetonázorov (a často zrozumiteľné iba vyznavačom tohoto svetonázoru) a

(ii) hlásanie, že všetky morálne normy a svetonázory sú *relatívne*, závislé na všeličom, preto sú v podstate všetky rovnako pravdivé či nepravdivé, záväzné či nezáväzné.

Pravda, aj v osobnom aj v spoločenskom prípade sa málokto bude hlásiť k jednému z týchto takto definovaných extrémom, išlo mi tu však o orientáciu: ak nájdem veľa argumentov, aby som sa vzdialil od jedného extrému, musím si byť vedomý i toho druhého, aby som sa zasa k nemu príliš nepriblížil. Postoje na oboch úrovniach často spolu súvisia. Jednotlivec, ktorý v osobnom živote má veľa škrupúl, nebude asi veľmi tolerantný k iným názorom a ten kto si myslí, že mu svedomie dovoľuje robiť temer všetko, nebude asi trvať na tom, že jestvuje veľa toho, čo by malo byť záväzné pre každého. Opäť mi tu ide iba o porovnávanie orientácií, konkrétne ľudia sú, pravda, zložitejší.

To isté platí i o konkrétnych situáciách, keď nemožno veľmi často rozlíšiť, kedy sa jedná o čiste osobnú situáciu (bez ohľadu na nejaký spoločenský kontext) a naopak, kedy sa jedná o čiste spoločenskú situáciu (keď mne je už jasný môj osobný postoj). Napríklad ak katolícky politik si myslí, že hlasovať za povolenie umelých potratov je menšie zlo, ináč prídu k moci tí, ktorí sú za ešte horšie veci, má asi jasné *osobné* stanovisko v otázke umelých potratov, ale mu je zrejme menej jasné, čo v danej *spoločenskej* situácii považovať za väčšie či menšie zlo.

Hlavným intelektuálnym pokušením nášeho západu, je dnes názor — vehementne často presadzovaný mocnými mienkuvorcami, psychológmi, médiami atď — že extrém (ii) je vlastne ideálnym riešením, všeliakom, na oboch úrovniach. Je to reakcia na časté situácie v minulosti — a tu je práve katolícky kontext dôležitý — ktoré boli veľmi blízke extrému (i), opäť na oboch úrovniach. Chápaná ako reakcia je orientácia smerom k (ii) pochopiteľná, nie však ako samoučel, ktorý chce jeden extrém z minulosti nahradiť druhým. A nemá zmysel škriepiť sa, ktorý je nebezpečnejší. Túto tendenciu idealizovať extrém (ii) má na mysli aj Benedikt XVI keď hovorí o nebezpečí relativizmu. [Má na mysli predovšetkým relativizmus morálny, ale jednou z chorôb postmodernej spoločnosti je aj *epistemologický relativizmus*, ktorý berie pôdu pod nohami každej (prírodo-)vede a má tým pádom proti sebe prakticky aj všetkých prírodovedcov, veriacich či neveriacich. ¹]

Toľkoto môj abstraktný úvod.

Pre konkrétnu *súkromnú osobu* v konkrétnej situácii ide o neľahké rozhodnutie konať tak, aby to nebolo ani proti autorite ktorú apriori uznáva, ani proti hlasu jej svedomia, ktorý jej radí že v jej konkrétnom prípade ide o výnimku z pravidla. Najčastejšie dnes ide o situácie spojené so sexom a čo s tým súvisí, ale takéto neľahké rozhodovanie môže nastať aj v situáciách, kde ide o prekročenie príkazu "nezabiješ", napríklad vo vojne. Môj otec mi túto dilemu kedysi ilustroval na pomerne nekontroverznom príklade povinnej návštevy nedeľnej omše. Výnimku má každý chorý, starý, ak

¹ Pozri napríklad moju *V zajatí negativizmu a relativizmu*, www.gvirsik.de, str. 26-28

Je Boh, ktorý hovorí zo svätých kníh naozaj tak mierumilovný, ako nám to po tieto dni stále opakujú? Neexistuje aj rozhnvaný, trestajúci Boh, ktorý vo všetkých troch monoteistických náboženstvách volá na zodpovednosť a ktorý je aspoň tak mocný ako Boh milostivý a odpúšťajúci? Nie je tu snaha v modernistickej kultúre, siahajúca až do renesančného obdobia, posadiť človeka do pozície, v dobrom i zlom, ktorá prísluší Bohu? A neexistuje vzťah medzi touto spupnosťou a relativizáciou moci a pravdy, ktorá sa tiež stala uholným kameňom otvorenej, pluralistickej, spoločnosti?

Zafer Senocak, DIE WELT, 20.7.2005.

[Autor je v Turecku narodený, od detstva v Nemecku žijúci, moslim.]

je najbližší kostol príliš vzdialený atď. To ale musí konkrétny veriaci sám rozhodnúť, či sa na neho taká výnimka vzťahuje, lebo paušálne Cirkev nemôže definovať kto je taký starý, chorý, aká vzdialenosť ťa oslobodzuje (aj to závisí na tvojom veku, či máš bicykel, auto atď). Je preto jasné, že Cirkev nemôže vymenovať všetky prípady, ktoré oslobodzujú z apriornej normy, musí ostať miesto pre hlas svedomia. Cirkev toto svedomie iba informuje. Ak si dostatočne informovaný a napriek tomu konáš ináč, budeš súdený: nie Cirkvou, ale Bohom, ktorý vie, či si naozaj počúval hlas svojho svedomia, alebo ho mal iba ako výhovorku.

Inými slovami, som to povedal v poslednom čísle *Slovenského kresťanského samizdatu* (pozri www.gvirsik.de), predsa to však zopakujem. Morálne dilemy pre katolíka spočívajú v často neľahkom napätí medzi príkazom cirkevnej autority a hlasom môjho svedomia, ktorý hodnotí špecifickosť mojej situácie. Hlas svedomia mi teda môže vo výnimočných prípadoch radiť obísť príkaz z autority, resp. si ho ohybne interpretovať. *Neoprávňuje ma to ale k tomu, aby som inému radil obísť či ohnúť príkaz z autority, už aj preto nie, lebo ja sa nemôžem bezo zbytku vžiť do mimoriadnosti situácie môjho blížneho. Preto viac sa proti katolíckej morálke prehrešuje ten, kto proti cirkevnej autorite agituje, ako ten, kto cirkevný príkaz v danej, pre neho ťažkej, situácii poruší.*

Platí to ale aj naopak, nemám právo odsudzovať blížneho ak sa zachoval ináč ako by som sa ja bol zachoval v jeho situácii, lebo nemôžem vedieť aká tá jeho situácia je, nemôžem sa do nej bezo zbytku vžiť. Iba Boh vie čítať i moje i jeho svedomie bezo zbytku, iba On pozná každú situáciu (ostatne aj situáciu inoverca či neverca), iba On to vie správne posúdiť a spravodlivo súdiť. Pre mňa je dôležité aby som sa staral o to ako mám ja zachovávať príkazy resp riešiť dilemu medzi príkazom a svedomím a nevžívať sa do úlohy sudcu nad tým ako toto robí môj blížny. Pravda, môžem ho napomenúť, dnes už iba vo výnimočnom prípade, aby som pomohol jeho svedomiu, nie však aby som ho súdil. Lebo ja budem raz súdený podľa toho, či som správne informoval svoje svedomie a konal podľa toho, môj blížny zasa podľa toho, či to on tak robil so svojím, a nie naopak. To je, domnievam sa, podstata správnej interpretácie kresťanského, nielen katolíckeho, morálneho učenia o slobode svedomia. Taktiež sa domnievam, že toto neprotirečí tomu čo Benedikt XVI, vtedy ešte ako kardinál Ratzinger, hovorí vo svojej prednáške *Conscience and Truth* (Svedomie a pravda) pre biskupov, prednesenej v roku 1991 v texaskom Dallas (www.ewtn.com/index.asp).

Mimochodom, do nového pápeža sa vkladajú rôzne nádeje a kladú požiadavky. Klást' požiadavky, obzvlášť ak vychádzajú od katolíkov (narp. *Wir sind Kirche*) je drzosť, dúfať však možno. Napríklad ja dúfam, že nájde teologicky prijateľný spôsob, ktorým povie, že manželom je v manželskej posteli dovolené všetko, s ochrannými prostriedkami či bez. Veď boli časy keď sa Cirkev oveľa viac miešala do "technológie" manželských in-

jasného a nedôležitého listu nášho milovaného pápeža Jána Pavla II" z roku 1996 podľa ktorého je evolučná teória "viac ako púha hypotéza". Jeho "skutočné učenie" vychádza z "vnútornej finality" všetkého života, ako to je vyjadrené aj v katechizme.

To je bomba. O základnom predpoklade, že celý vesmír sa vyvinul z extrémnej jednoduchosti smerom k rastúcej zložitosti (komplexnosti) pochybuje dnes sotva ktorý seriózny vedec. Kresťania samozrejme veria v Boha ako prahýbateľa tohoto procesu. Ale to je práve viera. Očakávať, že všetci prírodovedci to budú takto formulovať, je prekračovanie hraníc a o nič menej ideológia ako keď prírodovedci trvajú na tom, že dokázali božiu neexistenciu.

Chcel Schönborn zamietnuť iba túto ateistickú ideológiu? Potom by mal pravdu, ale musel by to ináč formulovať. On sa ale obracia výslovne proti pojmu evolúcia. Chce aby v katolíckych školách bola "evolúcia vyučovaná ako iba jedna z viacerých teórií". Čo máme na to povedať v Rakúsku, kde práve kardinál König prispel k urovnaniu trápneho sporu o Galileja a teraz jeho nástupca akoby chcel znovu vyhrabať vojnovú sekeru?

Nuž Ján Pavol II naozaj povedal jasné slová na adresu tých, ktorí "v mene viery" napadajú vedecké teórie, ktorým nerozumieme. Klobúk dole pred Schönbornom za jeho tolerantné výroky na adresu islamu (pozri KL 6), ale prečo tak nešťastne zavítal do vecí, ktoré sa vymykajú jeho kompetencii? Nemyslím, že má doktorát z biológie. (Ani z fyziky, hoci brojí aj proti teórii mnohých vesmírov, v mnohom ešte nejasnej a neistej aj pre odborníkov). Vraj skupina katolíckych biológov vyzvala teraz pápeža, aby sa k veci vyjadril.

Darwin bol veriaci, podobne ako mnohí súčasní vedci. Niektorí nie sú a hádajú sa, ale to vyplýva z ich nevery nie z Darwinovej teórie, ktorej Schönborn zrejme moc nerozumie, podobne ani ja. My laici môžeme iba sledovať debaty a polemiky biológov ako *Richard Dawkins* a *Michael J. Behe*, prípadne upozorňovať ak niektorý zo svojej vedeckej teórie chce "neochvejne" vyvodzovať božiu existenciu či nee-

xistenciu. Nemáme sa však miešať do vecí, ktorým nerozumieme. Nanajvýš môžeme fandiť jednej či druhej strane, v našom prípade teda Behemu.

Podobne keď ide o kozmologické teórie, kde mnohé je ešte abstraktnejšie a nejasnejšie ako v biológii. Vari preto je dnes medzi fyzikmi menej ateistov ako medzi biológmi, ako to tvrdí fyzik-teológ *John Polkinghorne*.

Dve intímnosti

Nie som psychológ, ale často ma napadá — keď čítam diskusie na internetových fórach na náboženské témy, nie iba vulgárne a nie iba v slovenčine — že v každom človeku sú hlboko “zabudované” dve roviny intímnosti:

— *horizontálna* (sexuálna) orientovaná smerom k partnerovi (skutočnému alebo fiktívnemu), ktorá má biologický aj psychologický podklad

— *vertikálna* (náboženská) orientovaná smerom k Bohu (či bohom, skutočným či fiktívnym), ktorá má svoj psychologický, a podľa najnovších poznatkov z neurológie aj biologický, podklad.

Nemá zmysel škriepiť sa s človekom, ktorý trpí na (sexuálnu alebo náboženskú) impotenciu a snaží sa ju skrývať, hociako možno takého človeka ľutovať. A toho, kto má násilnícke sklony, vrátane verbálnych, je lepšie obísť.

Možno analógia ide ešte ďalej, možno na oboch rovinách existujú nie iba impotentní/frigidní jedinci a násilníci, ale aj eunuchovia, “ináč orientovaní”, “samo-sa-ukájajúci”, nymphomanky, exhibicionisti, atď.

36% samovrahov

“Tridsať šesť percent palestínskych chlapcov vo veku 12 až 14 rokov sa chcú stať mučeníkmi keď dosiahnu veku 18” vraví psychoanalytik *al-Sarraj*, autor štúdie o emocionálnom dopade okupácie na Palestínčanov. Pre mnohých mladých Palestínčanov — deti, ktoré vraj nechcú ostať tak bezmocné ako ich otcovia — je osud samovražedného atentátnika jediná voľba, ktorá im ostáva.

tímností a tieto časy sú už tiež zaplat' Pán Boh dávno preč.²

Na druhej úrovni, pre *osobu spoločensky zodpovednú*, ide o takisto neľahké rozhodnutie ako konať — a tu dôležitým aktom konania je aj verejne vyslovené či napísané slovo — aby nezaprel (morálnu) pravdu v ktorú verí (a za ktorú je prípadne zodpovedný) a pritom aby bol tolerantný k názorom iných. V prvom čísle *Kolínskych listov* som toto prirovnal k zmyslu pre *fair play* či k športovej súťaži, kde každý sa snaží o víťazstvo vlastného tímu, pritom ale zachováva pravidlá hry. Pravda, toto je silným zjednodušením predovšetkým preto, že v športovej súťaži sú pravidlá dopredu dané, treba ich iba zachovávať, zatiaľčo v dnešnej postmodernej situácii, kde každý chce mať svoju pravdu (lebo aj tí, čo vravia, že všetko je relatívne chcú mať svoju pravdu) “pravidlá hry”, teda náplň slova tolerancia, sa musia tvoriť takpovediac za pochodu. Iná možnosť v našom storočí tu však nie je, ak pod toleranciou nechceme rozumieť relativizmus extrému (ii). Aj na túto tému zaujímavým (a hlbokým) zdrojom myšlienok je práve Benedikt XVI vo svojej nedávnej knihe *Viera-Pravda-Tolerancia* (Glaube-Wahrheit-Toleranz; Das Christentum und die Weltreligionen, Herder 2004). K tomu však až nabadúce.

² Ako patnáťročný som v otcovej knižnici našiel nemecký preklad indickej *Kama Sutra* a Špeszovu *Katolícku mravouku* (rok vydania 1948). Pri čítaní prvého som mal iba červené uši, pri čítaní druhého som však bol šokovaný, že do čoho sa to Cirkev mieša. Otec mal potom veľa práce ma presvedčovať, že ide o zakomplexovaného autora a nie o Cirkev ako takú.

Kreacionisti a 'intelligent design'

Denník SME uverejnil preklad úvodníka *Creationism against Darwinism?* z britského časopisu *New Scientist* z 9. júla pod titulom *Horúce chvíľky amerických darwinistov*. Mali na to na internete 802 reakcií. Nie obsah týchto reakcií, často banálny, ale ich množstvo, svedčí o tom, že náboženstvo je na Slovensku stále živou a citlivou témou.

Čo sa týka samotného úvodníka, veľa kritického o ňom napísal matematik-psycholog-filozof *William A. Dembski* (www.uncommondescent.com/index.php/archives/185). Tu mi ide iba o jedno vyjasnenie. Úvodník mieša, skôr úmyselne ako nie, tri podstatne odlišné veci: (a) *klasický kreacionizmus*, ktorý berie doslova knihu *Genesis* a odmieta akúkoľvek verziu či interpretáciu Darwinovej teórie, (b) *vedeckú teóriu*, ktorá spochybňuje náhodilý výber a princíp prežitia najsilnejších ako “hnacie sily vývoja” a zatiaľ ešte hľadá niečo iné, (c) *interpretáciu evolučnej teórie*, ktorá nachádza vo vývoji dopredu daný účel. Často sa pod pojmom *inteligentný dizajn* rozumie (b) alebo (c). Teda (b) je negativistická vedecká hypotéza a (c) jej interpretácia, ktorá môže (ale nemusí) posilniť náboženskú vieru. Preto proti nej ateisti bojujú napríklad tým, že ju úmyselne predstavujú ako kreacionistickú pavelu, ktorú sme tu uviedli pod (a). Podobne ako interpretácia Veľkého tresku (*Big Bang*) ako stvoriteľského aktu u mnohých posilnila vieru, aj keď dnes Veľký tresk prijímajú i ateistickí fyzici. Príkladom toho, že jestvujú aj ne-teistické interpretácie inteligentného dizajnu je napríklad kniha *Biocosm* od *James N. Gardnera* (Inner Ocean 2003) o ktorej som písal v *Slovenskom kresťanskom samizdate* 9/2004, str. 8-10.

Kolínske listy vám budú zasielané vo forme PDF na vašu e-mail adresu, ak sa prihlásite na gvirsik@t-online.de. [Tlačené verzie sú k dispozícii iba výnimočne (starším?) záujemcom, ktorí nemajú prístup k internetu.] Môžete si ich tiež stiahnuť z <http://www.gvirsik.de/> kde sú aj iné moje články a úvahy v angličtine a slovenčine.

George Virsik